

קול פהיכל

קול פהיכל:
077-2115136

לימוד עניני הפקדש והמצוות הנהוגות בזמן שיהיה קיים במהרה בימינו

מציון תצא תורה

הגאון רבי שלמה יהודה בארי שליט"א ("הינוקא")
נמסר ממוכנ"ס שלמה

מדוע סמוך המזבח ללשכת הגזית

כתב רש"י בריש פרשת משפטים (שמות כא, א), שלכך נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, ללמדנו להושיב הסנהדרין אצל המזבח. והוא מדברי הירושלמי מכות (פ"ב ה"ו) 'מנין שהיתה סנהדרין גדולה אצל המזבח, ולא תעלה במעלות על מזבחי' (שמות כ, כב), ומה כתוב תמו, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם'. ופירש הקרבן העדה (שם), ללמד שיהיו סנהדרין וישיבין 'סמוך' למזבח, וכן פירש הפני משה (שם), והוא כמו שכתבו התוספות (ע"ז ח ע"ב) שצריכים להשיב את הסנהדרין בקרובים ממש למזבח, כי משפיעים הם זה על זה. ולפיכך אמרו במסכת שבת (דף טו ע"א) שארבעים שנה עד שלא חרב הבית גלתה לה סנהדרין וישבה בחנות, וזאת על אף שחנות עצמו היה בהר הבית, בכל זאת לא היה סמוך לשכינה כלשכת הגזית.

מה מועיל המזבח לסנהדרין

וטעם הדבר הוא בכדי שיקבלו הסנהדרין את כח השראת השכינה, שתהיה להם לעזר ותועלת בהעמדת הדין לאמיתו, וכמו שכתב מהר"ל בנתיבות עולם (נתיב הדין א), שעבודת הקרבנות והעמדת הדינים אלו ב' דברים המיוחדים ושייכים להקב"ה בפרט, כי כמו שעבודת הקרבנות היא בכדי להעלות אשה ריח ניחוח לפניו, כך ה'דין' הוא בעבורו יתברך, וכפי שאמרו במסכת סנהדרין (דף ו ע"ב) שצריכים הדינים לידע לפני מי הם דנים, כמ"ש בתהלים (פב, א) 'אלהים נצב בעדת אל', ולכך אמרו (שם בדף ז ע"ב) שכל הממנה דין שאינו הגון הוא כאילו נטע אשירה, ובמקום תלמיד חכם הוא כאילו נטע אשירה אצל המזבח, כי ה'ת"ח' שהוא דין הגון הנקרא 'אלהים', הוא כמו המזבח אשר אלהותו יתברך נקרא עליו.

כיצד נוכל כיום לזכות שוב להשראת השכינה ולגאולה השלמה

וכיום שחברה עירונו ושם מקדשינו, תלויה השראת השכינה בישראל כפי המשפטים והדינים, וכמו שאמרו (שם בדף ז ע"א) שכל דין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל, וכל דין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל, וכן אמרו במסכת שבת (דף קלט ע"א) שאין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל. **מעלת לימוד ההלכה כראוי הוא כעין הקרבת הקרבנות** וכן הוא בלימוד ההלכה, שכאשר עוסק בהם כראוי מתוך החיפוש והבקשה אחר רצונו יתברך, הוא המהות עבודת הקרבנות העולה לפניו יתברך כ'אשה ריח ניחוח', וכמו שכתב רבי יצחק אייזיק חבר בספר שיח יצחק (דרוש לשבת תרומה), שבגלותינו אולא שכינתא ונדיא מדוך לדוך ואין מקום להשראת שכינתו יתברך רק בבתי מדרשות המצוינים בהלכה, כמ"ש (בתהלים פז, ב) 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב', והרי גם בביהמ"ק עיקר השראת שכינתו יתברך בו הוא בשביל התורה, כי מלשכת הגזית שיושבים בה סנהדרין גדולה יוצאת התורה לכל ישראל, וכמ"ש (בדברים יז, ח) 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו', ולכן עיקר ישיבתם סמוך למזבח, להורות שעיקר קבלת השראת שכינתו יתברך, ומפני כן בביית ה' חפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בדבר ה', וזכות התורה מגינה עליהם שיתקבלו קרבנותיהם ברצון. וכן עיקר השראת השכינה היא בקודש הקדשים בין שני בדי הארון אשר הם הלוחות הכתובים באצבע אלהים, כי אורייתא וקוב"ה חד הוא כמובא בזהר אחרי (דף עג ע"א), מאחר שהתורה היא עצם רצונו יתברך, והוא רצונו אחד, ומפני כן בביית ה' שער ציון מכל הלוחות, היה חסר שם גילוי שכינה. אם כן גם כעת אחר החורבן משכן שמו יתברך הוא בכל מקום שעוסקים בו בתורה, והוא באמת בית מקדשו יתברך, וכמו שדרשו בסוף מסכת מנחות (דף קי ע"א) על הנאמר במלאכי (א, יא) 'בכל מקום מוקטר מוגש לשמי', שאלו הם תלמידי חכמים העוסקים בהלכות, ומתוך לימוד התורה שוכן שמו יתברך עם ישראל בגלותם.

כיצד יזכה למעלת לימוד ההלכה כראוי ולהשראת השכינה

ולכן בשעת לימוד ההלכה כראוי, זוכה האדם להשראת

המשך בעמ' 3

שיר של ביכורים

הגאון רבי משה זאב איתן שליט"א

נראשי ישיבת נתיבות חכמה

א. שנינו בביכורים פ"ב מ"ד שהביכורים טעונים שיר וקרבן ותנופה ולינה, ותנן התם פ"ג מ"ד, הגיע לעזרה ודברו הלויים בשיר ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי, ובפשוטו היינו שירת הביכורים האמורה במשנה לעיל, אשר מקורה נתבאר בגמ' בערכין דף י"א ע"א, א"ר מתנה מנין לביכורים שטעונין שירה, אתיא טוב טוב מהכא, וכן פרש"י שם, ושיר זה הינו שיר שירה על הקרבן, ועל כן מקשה הגמ' שם הא אין אומרים שירה אלא על היין, ומוקים לה במביא ביכורי יין בלבד.

ונתחדש איפוא חידוש גדול מאד, שאף שאין קרבן יחיד מחייב שירה, שלא מצאנו שיר אלא בקרבנות הציבור בלבד, מ"מ הביכורים בהיות ויש להם דין קרבן לכמה דינים, וכפי שהר חבנו בזה התרומה ביכורים חלק הסימנים סי' א', הרי המה מחייבים שיר.

ובאמת יתכן שבכל ק"צ השיר הינו חובת הציבור שהם בעלי הקרבן, והלויים אשר המה חלק מן הציבור, מקיימים אותו עבור כל ישראל. אבל בביכורים עולה דבר חדש, שכשאדם מישאל מבאי ביכורים, אזי הלויים מתחייבים לשיר על קרבנו. ואכן התוס' בערכין שם צידדו שהשיר השנוי במשנה אינו שיר של קרבן, ונוהג הוא בכל הביכורים כולם, ולא רק במביא ביכורי יין. וביותר הלוא משמעות המשנה שהיו שרים כבר בעת בואם לעזרה, ושיר של קרבן אינו אלא עם הקרבנות בלבד, ובהכרח שהשיר השנוי במשנה יהיו שרים חובת שמחה, הנוהגת במ"ב ביכורים שנאמר בהו ושמחת, ופרט לכך חידש רב מתנא עוד דין שיר נוסף מדין שירת הקרבת הביכורים, ועיקרו נוהג רק בנסכי יין, ואפשר שהוא נעשה בשעת תנופתם או הנחתם בצד המזבח.

אלא שא"כ נתקשו התוס' שנמצא שלא פירשה המשנה את עיקר השיר המחוייב מדין קרבן הביכורים, והניחו בקושיא. עוד נתקשו דמטעם שנוהג שיר זה בכל הביכורים, והוא אין אומר רים שיר אלא על היין, ונדחקו שאגב ביכורי יין תקנו שיר בכל הביכורים כולם.

עוד דן השפת אמת שם, שלדבריהם השיר השנוי במשנה דא' רוממך ה' הינו שיר של שמחה בעלמא, אבל לא נתפרש להדיא מהו השיר של הקרבת הביכורים בעצמם, וצידד לומר ששרים שיר של יום, כדרך כל שיר של קרבנות המחייבים שיר דהיינו שיר של יום, ונמצא שהיה בעת האת הביכורים שני שירות: בעת ההבאה לעזרה שרים 'ארוממך' לשמחת הביכורים, ועם קיום מצוות הביכורים חוזרים ושרים שיר של יום.

ב. ואכן ברמב"ם בפ"ב ביכורים ה"ב אין נראה כן, שכתב: וכשם שטעונין תנופה כך טעונין קרבן שלמים ושיר, שנאמר בהו ושמחת בכל הטוב וברגלים אומר ושמחת בחגך מה שמחת החג בשלמים אף כאן בשלמים, ואין הקרבן מעכבת. ובה"ג, ואימתי קורין בשיר עליהן, משיגיעו לעזרה הלויים היו מתחילין וקורין ארוממך יי' כי דליתני, ובה"ד נמצאת אומר שהביכורים טעונים שבעה דברים, והשיר אחד מהם.

הרי מבואר ברמב"ם שמקור דין השיר הינו מדכתיב ושמחת, ולא היתה את דרשתו של רב מתנא לחייב הביכורים בשיר מגז"ש שטוב טוב. עוד נראה מדבריו שהשיר היה לפני התנופה וההנחה, ולא הזכיר שיר נוסף בעת קיום הקרבת הביכורים. עוד סתם דבריו שנוהג דין השיר בכל הביכורים כולם, ולא רק במ"ב נסכי יין, וקשה שהלוא הגמ' מסיקה שכיון שאין אומרים ביכורים אלא על היין, ע"כ אין שיר אלא במביא נסכי יין, והיאך אפשר לסתום ולומר שנמצאו הביכורים טעונים שבעה דברים, ואחד מהם השיר, ולומר כמו שנדחקו התוס' שאגב ביכורי יין תקנו שיר בכלם, הוא סתום מאד, ומשמעות דבריו שכל הביכורים טעונים שיר מן הדין.

ג. והברור בזה כמו שכתב בשו"ת חקרי לב או"ח סי' ל"ט, שעיקר מה שחידש רב מתנא דין שיר של קרבן על הביכורים, הינו להביא ולומר שנמצאו הביכורים טעונים שבעה דברים, שמואל מנין לעיקר שירה מן התורה, שנאמר ושרת בשם ה' א-להיו, איהו שירות שבשם, הו אומר זה שירה, רב מתנא אמר מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' א-להיך בשמחה ובטוב לבב, איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב הו אומר זה שירה.

המשך בעמ' 4

דבר המערכת

היא מסתכלת בעצב על הכסא הריק של בעלה. על המקום בו הם ישבו יחד, באהבה וברעות. כעת הוא איננו. לא. היא לא אלמנה. גם לא גרושה. הם היו זוג נהדר ומקסים. חיו חיים מיוחדים, והרבה יותר מכך. אבל היא איכזבה פה ושם, הרגיזה אותו... התפיסו, ואז עוד פעם. אחר כך עוד פעם... עד שהוא הודיע לה חד משמעית שהוא הולך לו. אי אפשר ככה.

והיא יודעת: הוא צדק. הולך, הוא אמר, אבל הוא יחזור. כך הבטיח. ..וכעת היא מביטה בדמעות במקום הריק. מתי הוא יבוא? היא מנסה. היא מתגעגעת. מתחרטת.

הוא לא זנח אותה. שולח חבילות לעתים קרובות. אוכל, ביגוד ומה שצריך. לפעמים הוא משלם את הארנונה. לאחרונה הוא גם שלח שיפוצניק לבית על חשבוננו... אבל

הוא - איננו. מדי פעם באות רכלניות השכונה כדי לזרות מלח על פצעיה. 'נו, היה כבר גט? למה מחכים? תתחנתי כבר עם מישהו יותר 'לענין'. חבל על הזמן שלך...'

תודה על ה'מסירות', היא מהרהרת. אם היה מדובר באדם כמו הבעל שלכן, למשל, בהחלט הייתי קופצת על המציאה וממהרת להיפטר ממנו. אבל כאן זה ממש לא כך. בכלל לא. כדאי לחכות עגונה הרבה שנים, העיקר להיות אתו. מי שלא יודעת לא תבין.

חידה אחת יש סביב אותה עגונה, שפתרונה נעלם מכולם: מה מחזיק אותה נפשית? איך היא לא יוצאת מדעתה? אחרות היו נשברות מזמן!

את התשובה רק היא יודעת: בכל יום היא פותחת מכתבים שקבלה ממנו בעבר. מכתבי אהבה וידידות. שם הוא הבטיח לה נאמנו - הרבה הרבה דברים נפלאים, שרק היא יודעת, ואכמ"ל.

רוב ההבטחות עדיין לא הגיעו לידי קיום. בגללה... אבל למעשה, הוא הבטיח. והיא יודעת שהוא יקיים. בלי ספק.

...וביום הנפלא ההוא, כשהוא יבוא, היא תאמר לו: תודה רבה מאוד בעלי יקירי על כל המשלוחים, על כך שלא זנחת אותי. תודה רבה על הכל...

אבל דע לך בעלי אהובי, שהדבר שהחזיק והחיה את נפשי כל אותם הימים, היו המכתבים שכתבת לי בשעתו. הם אלו שהפיחו בי רוח חיים, ונתנו לי תקווה ורצון לחכות עוד...

כן. הבנתם נכון. זהו תיאור של הקב"ה וכנסת ישראל. לא היינו מעיזים להמשיל משלים כאלו מדעתנו, אבל החכם מכל אדם במגילת קדש הקדשים שלו - יסד את המשל הזה. הקב"ה נמשל שם לחתן, וכנסת ישראל לכלה. הקרבה וריחוק, התשוקה והגעגועים - מתוארים שם בפרוטרוט, עוד הרבה לפני שהדבר קרה בפועל.

אבל מה הם המכתבים המדוברים? רבי אבין בשם ר' יוחנן, למלך שנשא מטרונית וכתב לה כך וכך ספינות בים אני נותן לך, כך וכך עריות ביבשה אני נותן לך. הניחה והלך לה למדינת הים, והיו חברותיה מונות לה ואומרות, סיבי עד דאת עולימא, עד דחילך עליך (תתחנתי כשאת פצעתי כותבתה וקוראת בה, ומוציאה אותה לנתן חופתה ופחתה כותבתה וקוראת בה, ומציאה אותה כתובה מרובה, ומתנחמת.

לימים בא המלך ממדינת הים, ואמר לה: בתי, היאך המתנת לי כל השנים הללו?? אמרה לפניו: אדוני המלך, אלולי כתובתי מרובה שכתבת לי - כבר היו חברותי מאבדות אותי ממך!..

המשך בעמ' 4

שאלה: בקרוב בימינו יעלו שבטי י-ה אל קרית מועדנו לחוג לפני ה' שלש פעמים בשנה. והשאלה עולה מאליה: היכן ישכנו כל העולים? האם תושבי ירושלים מחויבים ע"פ דין להכניס אורחים יותר ממולדי? האם ברשותם לבחור את מי יארחו בביתם? אמנם שנינו 'מעולם לא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים', אבל עלינו לברר את גדרי ההלכה בזה.

וזה אשר השיבנו הגאון רבי אליהו מונק שליט"א, ראש בימ"ד להוראה ובעל 'אהל המשפט':

לכבוד מערכת קול מהיכל,

שאלתכם בענין עליה לרגל שנוכה בעז"ה בקרוב בימינו, האם בעלי הדירות בירושלים המקודשת ויכולו לבחור מי יתארח אצלם, למשל, להזמין את קרוביהם שלהם, בהיות שמבואר בגמ' שעולי גרלים אינם צריכים לשלם עבור השהות בבתי ירושלים ברגל. עוד יש לברר לגבי מה שאמרו בגמ' 'אין משכירין בתים בירושלים', האם נוהג גם כיום.

הדין הוא [יומא יב, מגילה כו.] שאם ירושלים לא נתחלקה לשבטים באים אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינה שלמה, ר"ל יאלעזר ב"ר צדוק אומר אף לא מנות. ופסק הרמב"ם [בית הבחירה פ"ו ה"ד] דאין משכירין בתוכה בתים מפני שלא נתחלקה לשבטים [ובהר המורה (אות לא) דייק דלא הביא דאין משכירין מיטות]. וע"ש בגמ', ובתנ"ח ירושלים, וע"י בחזו"א חידוש לצדד דלכ"ע ה' בעלות לשבט יהודה, אלא דלמ"ד לא נתחלקה היו חיובין לאסכן כל ישראל, ואכמ"ל.

וכידוע דעת הרמב"ם [בית הבחירה פ"ו ה"ד] דקדושת ירושלים קיימת גם בזמן הזה, וכיון שכן, לכאורה כל הדינים המיוחדים לירושלים מפני קדושתה לא פקעו, [וע"י הרמב"ם שם פ"ו ה"ד] דהתחיל בהא דירושלים מקדושת, ובסוף ההלכה כיום מפני שלא נתחלקה לשבטים, [ולריב"א [יומא יב.] הדין שאין משכירין בה בתים הוא דוקדקט, שרובם ער"ם א"א לקיים את התקנות שלא ליטע וכו'].

וכבר עמד בזה הרדב"ז [ח"ב תרל"ג] והביא מהכפתור ופרח דלולב שגדל בירושלים פסול משום דבא בעביירה, דהא אין נטועים בירושלים. אך למעשה נקט הרדב"ז דנתבטל הדין משום שנתבטלה הקדושה, ואף אם נאמר דגזירה דרבנן לא בטלה גם כשבטל הטעם, מ"מ לענין קדושה כשבטל הטעם, אין קדושה. [ועוד כ' דעכשיו (בזמן הרדב"ז) שרובם ער"ם א"א לקיים את התקנות שלא ליטע וכו'].

עוד כתב דכיום דבאים מכח העכ"ס, יש בעלות על הבתים וממילא יכולין להשכיר. וכ"כ באמרי יושר [ח"מ אריק ח"ב קלא] דכיון דבבטו גויים פקע בעלות ישראל, והקנינים מהם הר"ז שלהם.

לבעלי אורחה, זכינו ומשנת תש"ו מתיישבים יהודים בירושלים, והנה הינם קונים ומוכרים, מבלי להתייחס אלגמיל היחודיים שהיו עד תש"ח. ולכאורה היה צריך לברר על כל בית, שאם הוא גזול מירשאל יש להשיבו ליורשים. ושאלתי זאת לאחד היהודים היחידים המתגוררים שם, והשיבני דמלך יודן ימ"ש ה' לו דין מלך וכיבושו במלחמה היוני כיבוש, וממילא בעלות היחידים שהיו קודם פקעה, והמציל מידו יכול לגור או למכור כרצונו וכנ"ל.

עלה בנינו דאם נזכה לעלות לרגל לפי המצב היום [למנין שנתחלק הארץ מחדש לשבטים, בחלוקה המבוארת בסוף ס' יחזקאל] - לא יהי זכות לכל עולי הרגל בדירות שנקנו כיום בירושלים, כי הם באים מכח כיבוש, והרשות ביד בעלי הדירות להנכיס אורחים או לא. כרצונם (פרט למצות הכנסת אורחים וגמילות חסדים הנהוגות תמיד כמובן).

אמנם יש נארו ג' אופנים בהם אין זכות ליושבי ירושלים בבתים:

האחד, בדירות שנרכשו ע"י עמותות כבדי לעודד מגורים בירושלים. אם לתורמי העמותה לא איכפת מה גר בבית, יתכן שישוּב הדין של "קדימת" עולי גרלים, וכפי שיתבאר.

השני לאחר חלוקת הארץ לשבטים [כמבואר בחזקאל], האם יכולים בעלי הדירות להקדים לשכן בהם את קרוביהם עולי הרגל יותר משאר העולים.

השלישי בחלוקת הארץ מחדש, כשתופקע הבעלות. האם ישלמו לדיירי על הדירה שקנו או בנו במיטב כספם.

והנה באופן כללי יש לעולי גרלים קדימה על בעה"ב. בקובץ שיעורים [ב"ק אות צ"ב] תמה מדוע אין משכירין בתים בירושלים, הגם שהקרקע אינה שלמה מ"מ ה"ה העצם והאבנים שלהם, ותיק"ע ע"פ ש"ש [מגילה כו:] דרק לעולי גרלים אין משכירין, דהיינו בהיות שבנו בקרקע של כולם ולא שלמו על כך, תקנו חכמים שתמורת כן יהי המגורים לעולי הרגל.

ובאמת כיון בזה למה שכתוב בתוס' הרא"ש [יומא יד.] לגבי דעת ראב"צ דגם מטות אין משכירין. "פי' הר' יוסף מפני שמקום המטות אינם שלהם", ובתו"י הוסיף דה"ה שאר תיבות ותשמישין, ובסוגרים שם בתורה"ש ביאר דכך היא התקנה, מפני שבכל ימות השנה גרו בבתים בלי לשלם לכל ישראל - דין הוא שישאלו את המיטות ח"נם בשעת הרגל.

ובאבות דר' נתן פל"ה איתא, לוקחין בה שכר מיטות ומצעות ר"י אומר אף שכר מיטות ומצעות לא היו לוקחין בה, עורות קדשים מה היו עושין בהם ונתנין אותן לבעלי אושפיון רשב"ג אומר אכסנאין היו שרויין מכפנים ובעלי אושפיון מבחוץ. וע"י ר"ח ביומא שהאכסנאים ישנים במיטות בעלי הבית.

ומבואר מ"ש באדר"ג דאכסנאין שרויין מכפנים ובעלי אושפיון מבחוץ, שעולי הרגל יש להם קדימה על בעלי הבית בזמן הרגל והם גרים בתוך הדירה. ונראה טעם הדבר כנ"ל, כיון שבנו הבעלים בנין על אדמת השותפין של כל ישראל, יש זכות מגורים חלקית לכל ישראל שהם ג"כ בעלי הקרקע, ובזמן עלי' לרגל הם מתנהגים בבית כשלהם, ובפרט דהוי כעין תקנת חכמים וכנ"ל. וע"ע שו"ת חת"ס יו"ד רלד] שבני העיר היו נדחקים מאד ע"י העולי גרלים, דביתם וכליהם והמטות היו מופקדים להם, ומשמע ג"כ דלכ"פ מכח התנהגה ה' קדימה לעולי גרלים.

ולגבי הוכח בבנין שבנו. באבות דר"נ [פל"ה] כתוב אין מוכרים בה בתים אלא מן הקרקעות ולמעלה, ומבואר שהוצאות הבניה באמת שלהם איכולים למכור האבנים, רק האדמה אינה שלהם. וכן [ב"ק פב] דבירושלים אין הבית חלוט, ומשמע דיש מכירה, אמנם בערכין [לב.] פירש"י דאין נחלט משום דאינו נמכר [וכ"כ בשטמ"ק בשם הרמ"ה].

ובדרך אמונה [בה"ל בכורים פ"ד ה"ג] לגבי הא דאיתא [בבבב"ק יג.] דלר"מ הרוצחים גרו בערי מקלט בלי להעלות שכן ללווים, כתב שזה כמו שאין משכירין בתים בירושלים, משום שגרים בלי רשות הבעלים, ובד"א (שמיטה ויובל פ"ב ה"ב) ביאר הא דלראב"צ אין משכירין מטות, מפני שיכול לומר, איני צריך לביתך יכול אני לישן על הקרקע, [ולברנן על המטות משלמים מפני שמ"מ נהנה. ובספרי "קצירת האומר" על מגילה כתבתי דגם לפי מה שמעמתי מהגר"י שפירא דמי שנייה מטות בביתו יומע ממני להביא מטתי, מותר לישן על מטתי, מ"מ כאן ר"ה נהנה בזה שאי"צ לטרוח להביא מטתי, ואכמ"ל].

ובירושלמי [מנ"ש פ"ה ה"ג] אמרו דבית בירושלים אינו קובע למעשה, דבעינן בית שלך, ובתי ירושלים הם של כל ישראל, ומסיק דע"פ הדבית יהי' לכה"פ כמו חצר המשתרמת, ומוכח מהירושלמי דס"ל דגם על הבנין אין בעלות גמורה, ויש לבאר ע"פ דע"פ רבנו הלל בספרי [ראה פ"ג יג] שירושלים לא נתנה לבית דירה אלא הוי מקום חני' לעולי גרלים, ולכאורה הוי כעין גזירת הכתוב שהמקום הזה מיוחד לרגל, א"כ ודאי שמי שבנה לא הפקיע את הדין וירוקה, ומכלל ישראל לתנות שם ברגל. אבל לענין מכר יש לו בבנין שבנה. (ובחזו"א יומא ומבואר שיש להם זכות בקרקע, ולא היו חידוש גדול נגד כל האמור).

ויש להביא ע"ד החידוד מה שדן הגר"ם פרנק בחיוב מעשר של היתים שגדלו בהר הבית ונמכרו ע"י הישמעאלים, ופלפלו בזה גדולי ירושלים, ובין היתר חקרו האם ירושלים כחפך ואינה של אף אחד, או שהיא שותפת של כולם, וכן דן בזה הגר"ד מקרלין [שאלית דוד יו"ד ח.], וכן באמרי יושר [ח"ב קלא], ויש ראיות מדיוק לשונות, כגון באבות דר"נ [פל"ה ג.] "שכל ישראל שותפים בה", ויש גם ראיות בהלכה, כגון מהירושלמי דס"ל דבית בירושלים אינו טובל, והרי של שותפין טובל. ויתכן עוד נ"מ לנדוד"ד דאם זה שותפות או יש זכות לשותף שבנה, אבל אם גזירת הכתוב היא שאינו שייך לאף אחד, א"כ גם הבנין הוי הפקר, ונשאר הדין שהמקום אינו של אף אחד, ולא עסק גזירת הכתוב ע"י הבניה. (והעיר הגר"ש צביין שליט"א לדון לענין חיוב שן רגל, ואכמ"ל).

העולה מדברינו:

קרקע ירושלים, השייכת לכל ישראל, הרשות ביד כל אחד לזכות לבא ולגור בה לפני ה', אך בתנאי ברור - שבשעת הרגל כל הרוצה לבא ולהשתכן בבית יבא, ובעה"ב יזור או 'בחור', כלומר בצורה כזו ששיקר בבית יהיה שייך באותו זמן לרשות ציבורית העולים. כן יהיה הדין בכל ירושלים לאחר שיהלוק את א"י מחדש. וכן כיום בבתי השייכים לעמותות ציבוריות הדין שיהיה (אך לא בבתי שנוכרו ע"י יחידים אחר הכיבוש, וכדלעיל).

למותר לציין שבכל מקרה אין לאכסנאים רשות להפסיד את בעה"ב, ולכן אסור להפעיל מכשירי חשמל, תאורה, מיוג וכדו' כשהדבר מחייב את בעל הדירה בתשלום, אם לא בקבלת רשות מבעה"ב.

בנוסף, מחויבים לאכסנאים להשאיר את ערות המיטה לבעלי הדירות בהם האכנסו.

הדרים בירושלים הקדושה יש להם זכות בבנין שבנו ורשאין למכרו, וכן כשיחלוק את הארץ יש להחשיב את המנחה כשלהם, אך לא את הקרקע. [אך לדעת החזו"א יש להם רשות גם בקרקע].

בברכה ואמנה לאוהבי ה' המחכים לבנין אריאל

קומו ונעלה ציון

הג"ר אברהם חנוך שפיגל שליט"א

ידכם" היינו ביכורים, ומתבאר לפ"ז דדרך הבאת הביכורים לירושלים היא באופן של "לשכנו תדרשו", והיינו שיאמרו איש אל רעהו וכו', ומחאי טעמא נתאספו אנשי המעמד, ואמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל בית א-להי יעקב", וזהו ששינונו: "ולמשיכם היה הממונה אומר קומו ונעלה אל בית ה' א-להינו", והיינו משום קרא ד"לשכנו תדרשו", ולכן לא חששו בזה לזרויין מקדימין, אך היא צורת קיום המצוה של העלאת הביכורים.

ומש"כ הרמב"ם והרע"ב דהטעם שמתכנסין לעיר המעמד משום ברוב עם, כוונתם, לאמנם יכלו לקיים קרא ד"לשכנו תדרשו" גם בשנים ושלושה אנשים שיאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה בית ה', אבל כדי להודו בקיום זה רצו לעשותו ברוב עם, בדמיוצו או עצם המצוה משתבח כשהוא ברוב עם, דהכתוב תלה את העליה למקדש בכך שישאלו את רעהו, ופשיטא שכלל שירבו האנשים הדורשים אנה דרך בית השם מצות העליה לירושלים משתבחת, לכך לא חששו להודרו.

האמנם ה"ו דנתייבשה המשנה מדוע לא חשו לזרויין, אבל אכתי קשיא מדוע לא מצינו שעשו כן בהבאת מעשר שני או בעליה לרגל. ונראה פשוט, דבעליה לרגל הדבר נעשה כך כמילא, דקודם הרגל כל המון בית ישראל מתעוררים לעלות לבית המקדש כדי לזכות לקיים מצות ראת פני ה', ובכל מחומו ומוחו יודעים כמה זמן יקח ללכת אל המקדש, וממילא הולכים כולם יחד, ואומרים איש לעהו לכו ונעלה אל הר ה', ולא צריכים לאיזה עסק מיוחד כדי לקיים "לשכנו תדרשו". משאי"ב בכבורים שכל אחד מתכבדים פירותיו בזמן אחר, ולולא שהיו מתכנסים לעיר המעמד לא היה דבר האוספם יחד.

ולענין מעשר שני נראה מה שני בדרך זו, דבדרך חלון לא אין מעלים באמצע השנה פירות או מעות מעשר, מפני טורח הדרך על כל מעשר שני של פרי וירק לעלות ירושלימה לאכול שם, והבאת בכבורים שאני שהיא פעם אחת, ומשום הכי ממתניים עם מעשר שני עד הרגל, כדאשכחן במתניתין דירושלים פ"ז מ"ב דהמוצא מעות בירושלים הרגל הם בחוקת מעות מעשר, ומעות שומצאו לפני סוחרים בירושלים לעולם מעשר, ופירש"י בפס' ח"ס ז. הטעם, "כי יזכור אבלי בשר בירושלים כל ימות השנה ומעוּת מע"ש הן, לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני ששקן ברגל, ונותנין אותם לבני העיר" וכו', ובשטמ"ק [ב"מ כו.] כתב בשם הראב"ד: "שכל מי שיש בידו מעות מעשר שני מעלן לירושלים ברגל", ואז מקיימים הא ד"לשכנו תדרשו" ממילא, בעלותם כולם יחד לרגל, ואם ארע מאן דהו שרצה לעלות למקדש, הוה יכלו לומר לו להמתין כדי לקיים "לשכנו תדרשו", כי לא היה מוצא מי שיעלה עמו, ולכן היה עולה בגפו. ומסתברא דה"ה במעלי פירות נטע רבעי, ולכן לא מצינו לו את טעמיא פירות מעשר או בעליה הרגל, רק כמבאי ביכורים.

ד) ולענין"ז דהו חטביא מעשהו של אלקנה מיד שנה, כדנתיב (שמואל א.ג.): "ועלה האיש ההוא מעירו מימים מימיה להתחתות ולבחה ל"ב צב-אות בשהיה", ופירש"י: "היה עולה מזמן מועד למועד לשליה. ומדש אגדה, בדרך שהיה עולה בשנה זו לא היה עולה בשנה אחרת, כדי להשמיע ישראל ויעשו כמותו", עכ"ל. והיינו דרצה לקיים "לשכנו תדרשו", לומר איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית א-להי יעקב, ומשום כך השמיע את ישראל שיעשו כמותו, שאמר לכל העם לכו ונעלה אל הר ה', ומרוב חביבותו למצוה ורצונו לזכות את ישראל היה הולך בשם המקום אחר מעורר לקיים מצוה זו.

והדברים מורגשים יותר בתנא דבי אליהו פ"ח (מובא בילקוט שמעוני שם) שלשונו קרובה ללשון המשנה בכבורים, וז"ל: "אלקנה ואשתו בניו ואחיותיו לכל תרובו, והיה מעלה עמו לרגל, ולא ולנים כרחובה של עיר, והיתה המדינה מרגשת, והיו שואלין אותו להיכן תלכו, ואומרים לבית ה' שבישלה משמש תצא תורה ומצות, ואתם למה לא תבואו עמנו ונלך יחד, מיד עיניכם משגרות דמעות אומרים להם נלך עמכם, ואומרים להן הן, עד לשנה הבאה תעשה בתים, לשנה אחרת עשרה בתים, עד שהיו כולם עולים, ובדרך שהיה עולה שנה זו לא היה עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", ע"כ.

א) בכורים פ"ג מ"ב: "כיצד מעלין את הכבורים, כל העירייה שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד, ולנין ברחובה של עיר, ולא היו נכנסין לבתים, ולמשכים היה הממונה אומר קומו ונעלה אל בית ה' א-להינו", ע"כ. ופירש הרמב"ם: "ומה שנתקבצין אל היה הולך כל אחד בפני עצמו, היה להודו, כמו שכחוב ברוב עם הדת מלך", עכ"ל. וכ"כ הרע"ב. וכדאיתא לעירו של ראש המעמד, ולא היו מבאיין בכבורים כל אחד בפני עצמו, משום דברוב עם הדת מלך", עכ"ל.

מבואר בזה לכא' דמעלת רוב עם עדיפה על המעלה דזרויין מקדימין למצות, דאמרין לבני העיריות שבמעמד להמתין עם הבאת בכבורים עד שיתאספו לעירו של ראש המעמד כדי שביאו בכבורים ברוב עם, ולא אמרינן להו להודו בהבאת בכבורים תיכף כשנארו להבאה.

ויש לתמוה, דבסוגיא דר"ה לב: קאמר דתוקעין במוסף משום מעלת ברוב עם הדת מלך, ופרין דא"כ נתקן שיאמרו גם את ההלל במוסף, ומתוך דלעולם שריתי עדיפא משום דזרויין מקדימין למצות, וכן תקיעת שופר היתה צריכה להיות בשחרית מטעם זה, אלא משום גזרת מלכות דחו התקיעות למוסף.

ועלה לדינא שביכול שיוכל לקיימה בזריות מיד בתחילת זמנה אבל במיעוט עם, ויכול לְאָחַר קיימה באופן שיעשה שרוב עם, עליו להעדיף לקיימה בזריות בתחילת זמנה משום דזרויין מקדימין למצות עדיף על רוב עם הדת מלך, וכן נקטו הפוסקים, עיין קרבן תגינה סימן פ"ו, ברכי יוסף או"ח סימן א' (אות ז'), ומחזיק ברכה או"ח סימן רכ"ט (אות ז'), וכ"כ החיי אדם בהלכות זירות והצוה למצות (כלל ס"ח סיף ו'): "ול"ז זרויין מקדימין למצוה, דבר ששנותו ביום יקדים בבוקר לעשות, כדכתיב וישכם אברהם בוקר, וכן דבר ששנותו בלילה יקדים בתחילת הלילה, ולכן ראוי להתפלל ערבית מיד ביציאת הכוכבים, ואפי' אם יתכן אזי יעשה ברב עם, מ"מ מוטב להיות מן הזרויין ומקדימין (כדאיתא להדיא ב"ה דף לב: מ"ש הלל דבראשון וכו'), עכ"ל. ובשדי חמד (מלכים מערכת ז' אות ג', מערכת פ' אות ט').

ב) ובבבב"ט ו"ל: דהנה נמנהה זו יל"ע, מדוע לא מצינו שעושים ככל המנהג הזה להתכנס לעיר המעמד וכו' גם בהבאת מעשר שני לירושלים ובעליה לרגל. וכבר עמד בהערה זו במשנה ראשונה שם, וביאר, דשאני ביכורים כדתיב בהו שמחה "ושמחת בכל טוב" והשמחה בהו היא בשעת ליקוט הפירות (כמ"ש הרע"ב בפ"א דבכורים מ"ו), ולכן סמכו חכמים להביאן בשמחה, משאי"כ מע"ש דלא אשכחן בהו שמחה, וכן גרלים השמחה היא ברגל עצמו בלי בעליה.

ולפ"ז יש ליישב, דכיון דבהבאת בכורים בעינן שמחה, נמצא דכשמביאם בשמחה הרי גוף המצוה משובח יותר, ולכן מעלת ברוב עם עדיפה על זרויין מקדימין. והרבה פוסקים כתבו, דהיכא דגוף המצוה משובח יותר לא חישינן לשיהיה המצוה, הרי חתם סופר בה"ד סי' ק"ה שם. שהוכיח כן הר"מ ת"ה דמדרבי ת"ה (ס"ה), ובארצה"ח סימן כ"ה (המאיר יארץ סק"ג), וביד"ש שם (מערכת פ"ה), וכ"כ עוד אחרונים כמו שהביא שם.

אמנם יש לפקפק בזה, דלפי דברי המשנה ראשונה נראה דמתאספין יחד משום שכן היא דרך שמחה, ולא משום מעלת ברוב עם, וא"כ הקושיא מעיקרא ליתא. אבל לפירוש הרמב"ם והרע"ב דנתאספו משום ברוב עם אכתי הקושיא במקומה, ויש ליישב בדוחק.

ג) ונראה ליישב בענין אחר, דבפ' ראה (י"ב,ה) כתיב: "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' א-להיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה", וכתב הרמב"ן: "וטעם לשכנו תדרשו, שתלכו לו מארץ מרחקים, ותשאלו אנה דין שם, ותאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב, כלשון ציון ישאלו דרך הנה פניהם", עכ"ל. ומבואר דדרך העליה לירושלים היא באופן של "לשכנו תדרשו", ומלבד שישאלו אנה הדרך לנה פניהם, עכ"ל. ומבואר דה"ה עולה אל הר ה". ובמקרא שאחריו כתיב: "והבאתם שמה לעולתי וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומתי ידכם ונדבתיכם וכברת בקרכם וצאנכם", ופירש רש"י ד"תרומת

שיר של חג השבועות

הג"ר שמואל הלוי לאבנשטיין שליט"א (שיעור שנמסר בשלוחה 4 לקראת חג השבועות תשפ"ב)

א. תמיד של שחר

שיטת רש"י בערכין י: (ד"ה ולא) שבי"ב ימים שהחליל מכה לפני המזבח, ואומרים הלויים הלל בשעת הניסוך, ואין אומרים השיר הקבוע לכל יום [וכן דקדקו כמה אחרונים מרש"י ר"ה ל: (ד"ה שלא)]. אמנם מדברי רש"י בסוכה ג: (ד"ה בשיר, ואילך) מבואר, שאומרים שיר הקבוע לכל יום, וכן דקדק מדבריו בזבח תודה (תמיד פ"ז).

ובמנ"ח (מ' שצד) דקדק מסתימת דברי הרמב"ם שחולק על רש"י בערכין וסובר שאין אומרים ההלל באלו י"ב הימים, אלא שיר הקבוע לכל יום [וע"ש שתמה מה מקורו של רש"י שאומרים ההלל].

ב. תמיד של בין הערבים

כתב בחקרי לב (או"ח סי' לב ד"ה ועוד תמינה) שלסוברים שאומרים על תמיד של שחר הלל, הוא הדין שאומרים הלל בתמיד של בין הערבים, וכן הביא שם מסדר היום, וכן דקדק בחקרי לב מד' רש"י סוכה ג: (ד"ה בשיר) שהחליל מכה אף בתמיד של בין הערבים, וא"כ על כרחק שאומרים ג"כ הלל, כמבואר בגמ' בערכין י: שבמקום שיש הלל החליל מכה לפני המזבח.

ושיטת החת"ס (ביצה ה.) ע"פ מבואר בגמ' בביצה שם, שלעולם אין כופלים על תמיד של בין הערבים אותו השיר שאמרו על תמיד של שחר, וכן נראה דעת ר' אברהם טיקטין בספרו דבר בעתו (סוכה אות קפג קמא). ולדבריהם לא נתפרש מהו השיר שאומרים על תמיד של בין הערבים, וכתב החת"ס שאולי אין שיר קבוע כמו בתמיד של שחר, ואומרים שיר יהודי כפי המזדמן, או שחולקים השיר לב' חלקים, חלק הראשון אומרים על תמיד של שחר, ואת חלקו השני אומרים על תמיד של בין הערבים.

ג. מוספי עצרת

כתבו הארחות חיים (סדר תפילות הפסח ושאר המועדות אות יב) והרמ"ע מפאנו בסדר השירים (סוף סדר עבודה) **ובשלטי הגבורים** (פרק צ ומגן א מוסף של יום הביכורים) **ובחומר בודקש** (פ"ו אות יא) ע"פ מ"ס סופרים (פ"ח ה"ג), שבחג השבועות אומרים מזמור (תהילים טב) הבו לה' בני אלים.

ובמעשה רב (אות קצו) כתב מזמור (שם יט) השמים מספרים. ובהגהות תוספת מעשה רב כתב שהג"ר יעקב כהנא מסופק כמדומה לו שאמר מזמור (שם סח) למנצח לדוד מזמור שיר, וכ"כ בסידור יעב"ץ (שער המזרח אורח ב' ס"ב) ובמצות השם (סדר עבודת מוסף ר"ח ופסח ועצרת).

ד. שלמי עצרת

יש לעיין אם אומרים שיר על שלמי עצרת מלבד השיר שאומרים על התמידין והמוספים, שהרי בגמ' ערכין יא: ילפינן מן הפסוק "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" שאף שלמי עצרת טעונים שיר. ואינו דומה ליום שיש בו ב' מוספים שמבואר בגמ' סוכה נד: שאומרים שיר אחד על שניהם, ששם יסוד החיוב הוא שיר אחד מחמת קרבנות אותו היום [דהיינו החפצא של אותו היום שהוא "שבת ראש חודש" ושניהם נכללים בחיוב של "על עולותיכם", משא"כ שלמי עצרת שהוא חיוב אחר מצד "על זבחי שלמיכם", או שאומרים שיר אחד על המוספים יחד עם שלמי עצרת, שהחיוב שיר אינו אלא אחד "ותקעתם בחצוצרות וגו'", וכבר נסתפקו בזה **בחקרי לב** (סי' צב) **ובאבני נזר** (או"ח סי' כ"ה)].

ומצאתי מציאה גדולה בסדר עבודה **לרמ"ע מפאנו** (פ"ח וסוף פ"ט) שכתב להדיא שאומרים בעצרת שיר אחד אחר הקרבנות של הקרבנות, וכ"כ תלמידיו **בשלטי הגבורים** (מגן א סדר מוסף של יום הביכורים, עמ' תסה), וכ"כ **בראשית בכורים** (סוף השמטה לסי' ה, נד' טו).

אמנם בדרך חכמה (פ"ג מכהמ"ק ה"ב בביאהו"ל ד"ה ועל) הוכיח שאומרים שיר מיוחד על שלמי עצרת, מהא דאמרין ביומא לג. דקטורת קודם לאברים ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכין ונסכין למוספין וכו', שצריך להביא את הנסכים מיד אחר הקרבן קודם שיקריב קרבן אחר, וא"כ אף בעצרת תיפק אחר הקרבנות המוספין מנסכים הם היין ואומרים עליו שיר, ואח"כ מקריבים את שאר הקרבנות הבאים לחובת היום [פר ושני אלים

ושבעה כבשים לעולה שיער עיזים לחטאת ושני כבשים לזבח שלמים] עם נסכיהם, ואומרים שיר מיוחד על שלמי עצרת. וכן יש לדקדק מלשון הרמב"ם "ומתי אומר שירה על כל עולות הציבור החובה ועל שלמי עצרת", ומשמע שמלבד השיר שאומרים על עולות הציבור החובה אומרים ג"כ על שלמי העצרת, ואינו נפטר ע"י השיר דעולות הציבור החובה. וכתב בדרך חכמה שלמ"מ אין כופלין אותו השיר ב' פעמים, ולא ביאר שם איזה שיר אומרים על שלמי עצרת. וכן משמע בסידור יעב"ץ שהזכיר שיר בניסוך נסכי קרבנות שתי הלחם, ולא ציין שאין אומרים שיר אחר המוספים, ומשמע שמוספים שיר נוסף אחר קרבנות שתי הלחם מלבד השיר שאמרו אחר מוספי היום.

והעירני אממ"ר שליט"א שאין ראה מהגמ' ביומא אלא שצריך להסמיך את הנסכים לקרבן התמיד ואי אפשר לאחרו עד אחר המוספים, אבל אין ראה מהתם למוספים ושאר קרבנות הבאים לחובת היום שצריך להסמיך את הנסכים תיפק ומיד אחר הקרבנות ו"ל שאינם הפסק זה לזה [נאמרת ש"כ רבינו הגר"ח זצ"ל בטעמא דקרא פרשת מצורע]. ולשיטתו שהובא לעיל שמתמינים מלבדן את נסכי המוספים עד אחר הקרבנות שלמי העצרת, י"ל שאף שמעיקר הדין צריך להסמיך את הנסכים לקרבן, מ"מ לצורך השיר היו דוחים את הניסוך עד אחר הקרבנות כל הקרבנות.

ויש להביא ראה שאין אומרים שיר מיוחד על שלמי עצרת, מדתנן בסוכה ג: אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש ואין מוסיפין על ארבעים ושמה וכו', ואם יש שיר מיוחד על שלמי עצרת, הו"ל לומר שמוסיפין בעצרת עוד ט' תקיעות, וביותר שהרמב"ם בכמהמ"ק פ"ז הביא את התקיעות שתוקעים במקדש ולא הביא שבעצרת מוסיפין תקיעות לשלמי עצרת [ולשיטת הרמב"ם שם שתוקעים בכל הרגלים ג' תקיעות בשער העליון ובשער התחתון ומצאנו בעצרת מ"ה תקיעות], וצ"ע.

ולסוברים שאין אומרים שיר מיוחד על שלמי עצרת, צריך ביאור למה הווקעה התורה לכתוב "ועל זבחי שלמיכם", הרי בלא"ה אין מוסיפין שיר על שלמי העצרת. וביאר **בראשית בכורים** (תחילת הספר) דאשמעינן קרא שביים שיש בו כמה מוספים מרבים בו בתוקעים ובמטורדים כמבואר בסוכה נה: והיינו שמרבים במטורדים ומאריכים בשיר מחמת הקרבן הנהו.

עוד י"ל בטעם שכתב התורה "ועל זבחי שלמיכם", שהנה יש לעיין ביסוד הדין שב' מוספים נפטרים בשיר אחד, אם פירושו שיש חיוב הנלמד מהפסוק "על עולותיכם" לומר שיר על כל מוסף ומוסף בפני עצמו אלא שהם נפטרו ע"י שיר אחד, או שמלכתחילה יש חיוב רק של שיר אחד על כמה מוספים. ונפ"מ באופן שאמרו השיר קודם שנסכו את נסכי כל הקרבנות אם צריך לחזור ולומר השיר על נסכי אותם הקרבנות שלא אמרו עליהם השיר - שאם יש חיוב לשורר על כל קרבן וקרבן בפני עצמו רק שכל קרבן וקרבן נפטר בשיר של כולם, א"כ באופן שאמרו השיר קודם הניסוך של כל הקרבנות צריך לחזור ולומר השיר על שאר הקרבנות. אך אם כל החיוב הוא לומר שיר אחד על המוספים, א"כ הואיל ואמרו השיר על היין של מקצת הקרבנות, אע"פ שעדיין לא ניסכו את נסכי שאר הקרבנות, אין חוורים ואומרים השיר.

וי"ל שבכבשי עצרת יש חיוב שיר בפני עצמו וכדכתיב "על זבחי שלמיכם", אלא שמכל מקום נפטר ע"י השיר שאמרו על שאר מוספי החג, וכמו כל מוספי החג שנפטרו ע"י אותו השיר, אבל באופן שהקדימו ואמרו השיר על המוספים קודם שניסכו את נסכי שלמי עצרת, צריך לחזור ולומר על שלמי העצרת. ורמזו לכל זה **בחקרי לב** (סי' צב ד"ה כי ע"כ).

עוד התעוררתי ליישב לשיטת רש"י בפסחים נח: (ד"ה בשני, וע"ש תוד"ה כאילו) שכשיחזור לקדש החודש ע"פ הראיה יכול ליפול חג השבועות בשבת וקודם שישלח יום טוב בשבת, שיר של שבת דוחה יו"ט, שיתכן שכה"ג שאומרים שיר של שבת כו"ע מודים שאינו פוסט השיר של קרבן שתי הלחם, שאינו קשור כלל ליום אלא לקרבן שתי הלחם, ודווקא שיר של חג השבועות שקשור במהותו ליום שמביאים שתי הלחם פוסט את השיר של קרבן שתי הלחם.

שתי הלחם / שיר

צונו הא-ל יתברך שנקריב לפניו
בנפש חפצה

ביום עצרת - **1** עמוד האמצע

מתבואה **2** הגדלה בקדושת ארצה

שתי לחמי חמץ - לא מצה

שתי עשרונים **3** במדה לא ברוצה

מביא **4** שאור ומחמצה

אפייתן **5** מערב יו"ט נחוצה

לישתן ועריכתן חוץ לחמיצה

ואפייתן בפנים - לא יראו החוצה **6**

מביאים בשלמות **7** ולא כשנבצע

8 ארבע קרנות להם מקצה

ושותי כבשים תמימים ממום ופצע

מניפן יחדיו בלא חציצה

ואם הניפן אחד אחד **9** יצא

עוד עמהם שבעה כבשים, פר ושני

אילים בקבוצה

יעלו לעולה הנרצה

ושעיר חטאת לכפר שמצה

הלחם ינתן לכל הן הנמצא

והכבשים יאכלו בדיצה

ליום ולילה **10** עד מחצה

ובמהרה יסעף א-להינו פארה

במערצה **11**

יטהר טומאה ויעביר נאצה

נזכה לעבדו במקדשו בעלצה

וישיאנו ברכת מועדיו כאשר רצה

1. כינוי לחג השבועות בכי חכמי האמת
2. כלים פ"א מ"ו: ומה היא קדושתה שמביאין מנחה עומר ושתי הלחם
3. מנחות פז: וזכרמם
4. כפסק הרמב"ם פ"ח מתמידין ומוספין ה"ט
5. מנחות ק:
6. שם צה: הלשון במליצה עשה"כ (מלכים א' פ"ח).
7. משך חכמה
8. שם צו.
9. רמב"ם ה"א
10. ברכות ב, ו' זבחים נד:
11. עשה"כ בישעי' י"ג.

כביכול יושב ומלמדו, וכמ"ש במשלי (ב, ו) "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה". וכן המשפט אי אפשר לעמוד על עומקו, וגם משום חשש דין מרומה, ואינו אלא בעור ה', וכמו שהתפלל שלמה המלך ע"ה (מלכים א' ט, ו) "ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע, כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה".

דרך לימוד ההלכה לחבר השכל האנושי עם השכל האלהי

ובחכמת התורה למהר"ש קלוגר (פ' תרומה עמוד כ) ביאר מדרש זה, שכאשר נתן הקב"ה התורה לישראל, נתנה באופן שיתנהגו בה כפי שכלם האנושי, אך אחר נתינת התורה ראה הקב"ה שאם יתנהגו בה כפי שכלם האנושי לבד יקלקלו את התורה לגמרי, כי וודאי ששכל האנושי לבד אינו מספיק להשיג את התורה לפי האמת, ומה שלפי האמת ושכל האלהות טהור - יאמרו טמא, ומה שהוא טמא באמת - יורה עליו שכל האנושי שהוא טהור, ובכך יהפכו כל התורה מקצה ועד קצה. והווי שדרשו במסכת סנהדרין (דף צג ע"ב) על דוד שנאמר בו "וה' עמו" (שמואל א' טז, יח), שהלכה כמותו, והיינו מפני שיה' עמו ונצטרף שכל אלהות עם אנושי ביחד, ולכך הווי הלכה כמותו. ולפיכך ראה הקב"ה בחכמתו לבקש שיעשו לו משכן, דירה שישכון בתוכם, שע"י המקדש שוכן הקב"ה על כל אחד ואחד מישראל להראוי להשראת השכינה, ואז יהיה לישראל שכל האלהות גם כן, באשר שורה עליהם השכינה, ובכך ישיגו דעת התורה ברוב פעמים כראוי לפי האמת. השי"ת ישיכן שכירתו בתוכנו, ויבנה בית המקדש במהרה בימינו, ויתן חלקנו כראוי לעשות חוקי צונו ולעבדו בלבב שלם.

מציון תצא תורה - המשך

השכינה, וכמו שביאר בספר מאור ושמש (ריש פ' משפטים) שזהו טעם סמיכות המשפטים לעבודת הקרבנות, כי כאשר עוסק האדם בלימוד דברי ממונות שיש בהם חכמה והתפארות, יש לו לירא ולזוע מפני הבורא כשעת עבודת התפילה שכנגד הקרבנות, ותהיה לימוד התורה כנתינתה בסניי ברתת זויע, והווי מתוך שעושה תשובה לפני הלימוד, וכך כשיעש עבודת הלימוד להשיג ולהתבונן בחכמת הבורא, תהיה לימודו בדביקות הבורא. ובנפש החיים (שער ד פ"י) כתב, שהיין והעיון בתורה הוא עצמו הדביקות ברצונו ודבירו יתברך, כי הוא יתברך ורצונו ודבירו חד, והווי שאמרו בשמות רבה (ע"ב), שבנוגע שבעולם כאשר אדם לוקח חפץ אינו יכול לקנות בעליו, אבל הקב"ה אינו כן, אלא נתן תורה לישראל ואומר להם כביכול לי אתם לוקחים, וכפי שאמרו בזהר בשלח (דף ע"א) שהקב"ה נקרא תורה.

התורה הבלקוט שם של קוב"ה

והווי שהווי בליקוט שמעוני (פ' תרומה רמז סדס), שאמר התורה שלי כמ"ש (שמות יג, ט) "למנוח תהיה תורת ה' בפין", וכן המשפט שלי כמ"ש (דברים א, ז) "כי המשפט לאלהים הוא", ונללתם אותה (בפ' יתרו ופ' משפטים), קחו אותי עמהם ותבנו לי משכן, והווי שנאמר (בפ' תרומה) על בנין המשכן "ויקחו לי תרומה", ולא נאמר "ויקחו תרומה", אלא "ויקחו לי", שיקחו אותי עמהם. וביאר הבית הלוי (ריש פ' תרומה) שהוא משום שבשני דברים אלו, התורה והמשפט, אי אפשר לעמוד על אמיתותן רק בעור ה', ולכך אמרו בתנא דבי אליהו רבה (פ"ח) שכל היושב ושונה הקב"ה שונה כנגדו, כי בלאו הכי אי אפשר לאדם לעמוד על סוד הדברים, רק הקב"ה

דבר המערכת - המשך

כך אומות העולם מונין לישראל ואומרים להם: עד מתי אתם מתים על א-להיכם ונהרגין עליו, ונותנין נפשכם עליו. כמה פרעניות הוא מביא עליכם, כמה בוזזין מכם, כמה מלכיות הוא מביא עליכם, שובו לכם אצלנו ואנו עושים אתכם דוכסים ואפרכים ואסטרטלים - וישראל נכנסין לתוך בתי כנסיות ולתוך בתי מדרשות, ופוחתין ספר תורה וקורין בו: "ומניתי אליכם והפירתי אתכם והרביתי אתכם" וגו', "ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם", ומתנחמים.

למחר כשיבא הקץ, הקב"ה אומר לישראל: בניי, תמה אני, איך המתנתם לי כל השנים הללו???

וישראל אומרים לפניו: אלולא תורתך שכתבת לנו - כבר היו אומות העולם מאבדין אותנו ממך!...

הדא הוא דכתיב 'את אשיב אל לבי על כן אוחיל' וכן דוד אמר 'לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעניי'. [פסיקתא דעשרת הדברות פכ"א].

החילה לחשוב שהתורה היא רק ספר חוקים. כך מתאים לומר אולי לגבי שבע מצוות בני נח. אבל תורתנו הקדושה היא קשר נצחי בין ישראל לאביהם שבשמים. לא לחינם נקרא יום מתן תורה 'יום חתונתנו'. חתונה לא עושים בשביל לתת הוראות. לשם ביצוע מטלות גרידא קונים אמה או שפחה, לא אשה. תורה צוה לנו משה מן השמים וקבלת יעקב - דרשו חז"ל אל תיקרי מורשה אלא מאורסה. יש קשר. יש יחס.

ראה ראיתי הוגי תורה מבקשי אמת, המתהלכים חסרי מנוחה ביום חג השבועות. חג קציר וביכורים - או זמן מתן תורתנו? מה פשר ה'סתירה' כביכול, בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה?

ולא קשיא. התורה שבכתב מדברת על מצב מתוקן. ישראל על אדמתן, המקדש בתפארתו. ישראל קוצרים את תבואת ארצנו הקדושה בחדוה וחוגגים זאת כמובן - לפני ה'. זוהי ההנהגה המעשית ביום זה. לא כל כך צריך להזכיר את מעמד הר סיני, כי התורה כאן, במלוא מציאותה והדרה. זהו קיום התורה עד תכליתה, לא רק לימודה. כל המציאות היא תורה.

אך מפני חטאינו גלינו מארצנו, אין לנו בית לשמוח בו לפני ה', גם קציר תבואת נכר לא כל כך משמח - ב'יבש קצירה תשברנה'.

האם יבטל חג השבועות? הרי 'חקת עולם' כתיב ביה! (ערמב"ן פ' אמור). גילו לנו חכמינו ז"ל את הסוד. מהו הגורם של השמחה בזמן זה? מהי הסיבה השרשית לכל התגיגה הזו בזמן הבית, בה זוכים להקריב שלמי ציבור ולחם - כמו שהיה קודם חטא עץ הדעת?

יום בו ניתנה לנו התורה הקדושה. זהו הגורם.

ומשכך - נהיה עיקר העיסוק ביום זה סביב התורה. כבר מתחילת בית שני, שלא עסקו כל כך בכיבוש וביישוב הארץ, והעמידו את עיקר העבודה בעסק לימוד התורה - מאז נקבע בנוסח התפילה 'זמן מתן תורתנו'. רבי שמעון בר יוחאי וחבורתו קדישתא דיליה מעטרים את הכלה בעסק התורה בליל החג [עד האידינא מאן קא מעטר לה? הוי אומר - שתי הלחם]. קריאת התורה של יום זה השתנתה אף היא מ'שבעה שבועות' ל'בחדש השלישי' (ע"י מגילה לא).

אם חסירה לנו מציאות הדביקות בהש"ת, נדבק בלימוד התורה הקדושה אשר נתן לנו ית - בגילוי א-להי שאין כמותו. זוהי הכתובה בה מתנחמת כנסת ישראל בזמן הגלות והחורבן.

...אבל!!!

כשיבוא האדון אל ביתו, שכל ישראל יהיו על אדמתן, כשנוכה להקריב לפניו שתי הלחם עם כל שאר הקרבנות -

יחזרו אלינו גם 'חג הקציר' ויום הביכורים בשלימותו. 'שמיחו לפניך לפניהם פשחת בקציר' (ישעי' ט).

זו שמחה שלמה לפני ה'. דביקות אמיתית של קוב"ה ושכינתה. ומה עם התורה? תנחו דעתכם. זוהי צורת התורה בשלמותה: תורה הכובשת את כל המציאות, החודרת ויורדת לנפש ולבשר. לא רק 'בתוך בתי כנסיות ובתי מדרשות' כמתואר במדרש דלעיל בזמן הגלות, אלא 'פי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלם'. לא עוד 'תורה מונחת בקרן זוית'. התורה חיה ומתקיימת בכל פרט בחיים. חיים עם הש"ת, כמבואר בפרשת בחוקות.

'נתתי את תורתך בקרבם' (ירמי' לא). הסנודיץ' שתאכל לארוחת בקר, גם הבייגלאך שתחלק לילדיך בגינה - יהיו מתבואת הארץ הקדושה, אשר הקריבו מהם קרבן ראשית לה'; היש לך מציאות של תורה גדולה מוזה? התינוק שיאכל מאותו דגן, ידע הרבה יותר מלקרא אבא ואמא. הוא ידע את ה' כך גם לימוד התורה יהיה יותר נקי וברור. בלי שטיקים ובלו טריקים. תעיינו ברמב"ם סוף הלכות מלכים. יש למה לחכות.

ונסיים בהמשך דברי הפסיקתא שם:

רבי אבין בשם ריש לקיש, למלך שכעס על מטרונתא וטרדה מתוך פלטין שלו. לימים בקש להחזירה, אמרה: יכפול לי כתובתי ואני חוזרת אצלו. כך אמר הקב"ה: בניי, בסיני אמרתי לכם 'אנכי פעם אחת, אבל בירושלים אני עתיד לומר לכם שתי פעמים: אנכי אנכי הוא מנחמכם'.

רבי מנחמן בשם רבי אבון אומר, הנהימה שנהמה לפני בסיני (בזכות הנהימה, ודרש מלשון 'נחמה') אמרתם 'כל אשר דבר יי נעשה ונשמע' - אנכי אנכי הוא מנחמכם. ולסימו של סיום,

אי אפשר שלא להזכיר את מדרש רבותינו ז"ל במשנה בסוף מסכת תענית:

צאינה ויאיינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו (שה"ש ג).

ביום חתנתו, זה מתן תורה.

וביום שמחת לבו, זה בגן בית המקדש,

שיבנה במהרה ב'מינו. אמן!

חמץ תאפינה

הג"ר משה שחר שליט"א כולל חזו"א

כל המנחה אשר תקריבו ליי לא תעשה חמץ כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו מןו אשה ליי: קרבן ראשית תקריבו אתם ליי ואל המזבח לא יעלו ליהי ניהת (ויקרא ב יא יב) ופירש"י קרבן ראשית שתי הלחם של עצרת הבאים מן השאור שנאמר חמץ תאפינה. והדברים צריכים ביאור, אם אין רצון השי"ת בקרבן חמץ, מדוע ביום הבכורים מצוה להביא חמץ?

ומצאתי לרבנו המהר"ל בס' תפארת ישראל (סוף פכ"ה) שכ' וז"ל: ומפני זה מעלת התורה שאין יצה"ר שולט עם התורה, ואם לא היתה התורה שהיא רטיה ליצה"ר שלא יוכל להוציא את האדם חוץ מן הסדר - לא היה נברא היצה"ר, שלא היה האדם יכול לעמוד נגדו. אבל התורה היא שמירה מן היצר הרע, ולכן ביום מתן תורה מביאים שתי הלחם שהם של חמץ כי היצה"ר הוא שאור שבעיסה ומצד התורה נמצא היצה"ר ואם לא כן לא היה נמצא, מפני שאין יכול לעמוד נגדו. עוד מורה זה כי אי"צ להרחיק אותו עם התורה, ולכן המצוה להקריב החמץ ביום מתן תורה, ע"כ.

ובכלי יקר פירש, שאלמלא יצה"ר לא היה האדם נושא אשה ולא בונה בית ונמצא העולם חרב, לכן מקריבים קרבן ראשית כדי להורות שהם ראשית ותחלה אל האדם להביאו אל השלימות האמתית אשר א"א להשיגו בלעדיהם. ומה הטעם אין מקריבין מהם כי אם השאור לקרבן ראשית ביום מתן תורה כי התורה כמו תבלין ליצה"ר ושתי הלחם של עצרת מן החמץ כי התורה שניתנה בו רפאות והי לשרך, עכתי"ל.

עוד נ"ל לפרש עפמ"כ בראשון לציון הל' ת"ת (יו"ד רמב"ו, וז"ל, יש חילוק בין תחילת הלימוד לאחר שלמד, דבתחילת הלימוד בכל גוונא אפי' להתייאר או לקנטר שרי ללמוד דאמרינן מתוך שלא לשמה בא לשמה, תורתו מחזירתו ללמוד לשמה. ואחר שלמד ונתחכם, אז אם ילמד להתייר או לקנטר - מוטב שנהפכה שליתו על פניו, ובהכי מיירי מ"ש 'נח לו שלא נברא', דאחר שלמד וידע ואנו רואים שלא עשה מתוך שלא לשמה בא לשמה, ולימודו טמא, פשיטא דליכא למימר 'מתוך' כבתחילת לימודו, ע"כ.

ולפ"ז יש לדרוש 'לא תעשה חמץ' - כלומר שלא יערב בעבודתו את היצה"ר שהוא שאור שבעיסה, אבל בראשית לימודו כיון שמתוך שלא לשמה בא לשמה לכן 'קרבן ראשית תקריבו אותם לה', ומכל מקום 'אל המזבח לא יעלו לריח ניחוח', וכמ"כ רבנו במסילת ישרים (פ"ט ז), שאי אפשר להעלות על רצון מזבח העליון להיות מעבודת הא-ל השלמה והמובחרת אל המזבח שבמעשים הטהור מכל מיני סייג.

שיר של ביכורים - המשך

ובתר הכי אמר רב תנא מנין לביכורים שטעונים שירה משום דאתאי טוב טוב, בהיות ולדעתו מקור שיר היינו מדכתיב טוב, הרי הביכורים מחייבים שיר גמור, כשיר של קרבן, שגם בהם נאמר טוב, ולשיטתו ז"ל דהיינו דתנן שהביכורים טעונים שיר, שיר של קרבן ממש, ובאמת השיר עיקרו בנסכי יין בלבד, שאין אומרים שירה אלא על היין, והיה בעת קיום דין הביכורים, והשיר היה שיר של יום.

אבל הרמב"ם שפסק (פ"ג מכלי המקדש ה"ב) כר"א א"ש שמקור השיר בכל הקרבנות היינו מדכ"תיב בהו שירות, לשיטתו אין מקור לומר שיהיה דין שיר של קרבן בביכורים. וז"ל שם, עבודה שלהן היא שיהיו וכו' מהן משורין לשרר על הקרבן בכל יום, שנאמר ושרת בשם יי א-להי ככל אחיו הלוים, אי זהו שירות שהוא בשם יי הוי אומר זו שירה, ומתי אומר שירה על כל עולות הציבור החובה ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין.

הרי שפתינו ברור מיללו שזמן השיר הינו רק בק"צ, ואילו שירת הביכורים לדעתו אינה שירה של קרבן, אלא שירה של שמחה בעלמא, שהביכורים טעונים שמחה, וכמו שמפורש בדבריו בהלכות ביכורים, ועל כן נוהג שיר זה בכל הביכורים כולם, ולא רק בנסכי יין, שהדין שאין אומרים שיר אלא על היין לא נאמר אלא בשיר של קרבן, אבל שירות בעלמא איכא גם בלא יין, (וכמ"כ תוס' בפסחים דף ס"ד ע"א בד"ה קראו את הלל, על שירת הלל בשעת הקרבת הפסח), ובהיות ודין השיר של ביכורים משום שמחה הוא, הקדימו את השיר, לשרר מיד בעת הבאת הביכורים לעזרה, עוד לפני קיום דיניהם, בשונה משאר שירות של קרבן אשר דינם רק בעת ההקרבה ממש.

ד. ונראה להוסיף שאין זה רק חילוק בקראי, שלמאן דדריש מדכתיב שירות אין מקור לחייב שיר בביכורים, ואילו מאן דדריש לה מדכתיב טוב, כתיב טוב גם בביכורים, אלא נראה שחלוקים המה במהות דין השיר, ולכן עולה מזה גם מחלוקת נוספת האם נוהג דין שיר של קרבן בביכורים.

שלדעתו של ריא"ש שנלמד השיר מדכתיב שירות, הרי השיר נוהג רק בעבודת הקרבה למזבח ממש, שרק לה יש תורת שירות, ואילו לרב מתנה דילף לה מדכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' א-להיך בשמחה וטוב לבב, נוהג דין שיר לא רק בעבודת שירות, אלא בכל עבודת מזבח.

דהנה אף שהביכורים יש להם כמה דיני קרבן, פשיטא דלאו קרבן גמור המה, כיון שאין בהם אכילת מזבח, כשאר קרבנות העולים למזבח בזריקה והקטרה, ואשר על כן אין מעילה בביכורים, וכמו כן דין הביכורים תרומה להיפסל בטבול יום, אבל לא במחוסר כפורים, ומותר למחוי"כ לאוכלם, וכן אין בהם דין חיבת הקודש, אלא טעונים המה הכשר כתרומה, וחלוקים בזה מכל הקדשים.

וכל זה לפי שעיקר הביכורים הינו לאכילת הכהנים, ודינם כדן התרומה לכל דבר, אלא שהיתר הכהנים חל ובא אחר הבאת הביכורים לעזרה, והגשתם ונתפתם או הנחתם בצד המזבח אינן הקרבה גמורה. ומעתה י"ל שהמעשים הנעשים בביכורים יש להם תורת עבודה, ואיכלו בקרא דתחת אשר לא עבדת את ה' א-להיך בשמחה ובטוב לבב, המלמד שכל עבודת ה', גם להגיש ולהניח לצד המזבח - מחייב בשיר.

אבל אחר שאין הביכורים קריבים לגבי מזבח, אין העשייה הנעשית בהם בכלל דין שירות, ולהלכה נוהג דין שיר רק בהנך קרבנות אשר יש בהם שירות, ולא שייך לחייב את הביכורים בשיר של קרבן כלל, ועיקר השיר של ביכורים להלכה הינו משום דין שמחה בלבד, וכמשנ"ת מדברי הרמב"ם.

לגיליון זה מצורף

סדר

הבאת ביכורים למקדש